

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК
КАФЕДРА АРХЕОЛОГІЇ ТА ДАВНЬОЇ ІСТОРІЇ

Відейко М.Ю.

ЗВІТ
ПРО РОБОТУ
В АРХЕОЛОГІЧНІЙ ЕКСПЕДИЦІЇ
У РЕСПУБЛІЦІ МОЛДОВА
2023 РОКУ

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1. Археологічні дослідження поселення трипільської культури біля с. Тринка	4
2. Археологічна екскурсія в околицях с. Тринка	6
3. Археологічна екскурсія на поселення трипільської культури біля с. Гординешть	7
4. Археологічна екскурсія на поселення трипільської культури біля с. Стольнічень	8
5. Археологічна екскурсія в околиці с. Старі Каракушани	8
6. Скельна фортеця у с. Коржеуць	9
ВИСНОВКИ	10
ІЛЮСТРАЦІЇ	11

ВСТУП

У серпні 2023 року на запрошення молдавських та германських колег автор звіту взяв участь у археологічних дослідженнях на території республіки Молдова. Дослідження проводилися на околиці с. Тринка Єдинецького району, на поселенні трипільської культури. Це було продовження робіт, розпочатих на цій пам'ятці ще у попередні роки.

Як вказано на сайті германських партнерів з університета м. Кіль, *“Дослідження має на меті відповісти на питання, чому поселення в цьому регіоні були в десятки разів менші від тогочасних мегапоселень центральної України. Наша команда працювала у співпраці з нашим молдовським партнером по співпраці Генадієм Сирбу (Кишинівський університет) та іншими молдовськими колегами (Сергію Хегеа, Віталіє Бурлаку)”*¹ Серед учасників експедиції також були професор Йоханнес Мюллер та Роберт Хофман з університету м. Кіль(Німеччина)(рис.1)..

Під час роботи експедиції було проведено низку археологічних екскурсій, переважно на пам'ятки трипільської культури — зокрема юлія с. Стольнічень та Гордінешть, на яких вже проводилися дослідження у минулі роки. Крім того були відвідано місце розташування скельної фортеці біля с. Коржеуць та природні озера біля с. Старі Каракушани, де розташована відома пам'ятка трипільської культури.

У звіті описано перебіг розкопок біля с. Тринка та згадані вище археологічні екскурсії, які можуть становити інтерес для ознайомлення з археологічною спадщиною республіки Молдова у регіоні, прилеглому до території України.

¹ <https://www.sfb1266.uni-kiel.de/en/news/fieldworks>

1. Археологічні дослідження поселення трипільської культури біля с. Тринка

Археологічні дослідження 2023 року продовжили розпочате у попередні роки вивчення цієї пам'ятки. В основу планування досліджень покладено план поселення складений на підставі проведеної на ньому магнітної зйомки. Згідно плану, територія поселення становить близько 25 га, на ньому налічується понад 170 аномалій від споруд та інших об'єктів. Серед останніх — два рови, які перекривали плато з напольного боку. Крім трипільських матеріалів на плато є сліди рову раннього залізного віку, сліди позицій часів Першої Світової війни. На краю мису та на схилах розташована відома стоянка доби палеоліту(рис.1-2).

2023 року роботи були зосереджені на двох ділянках: в центральній частині поселення, де вивчали рештки спалених будівель та з напольного боку, де вивчали сліди рову та прилеглу до нього територію. Ключовими питаннями були вивчення стратиграфії на зазначених ділянках та збирання зразків (кісток тварин) для ізотопного датування.

Для вивчення слідів укріплень було закладено два розкопи розмірами 2х6 м кожен, розташовані так, щоб перетнути відмічену на плані аномалію під прямим кутом. До розкопів потрапила низка об'єктів, серед яких власне рів, рештки двох будівель, яма та місце розташування валу з каміння. Завдяки цьому виявилось можливим дослідити стратиграфію пам'ятки на цій ділянці(рис. 3).

Виявилось, що спочатку було вирито яму, впритул до якої зведено наземну будівлю. Коли було прийняте рішення про спорудження рову, будівлю спалили та прибрали. У пісковнику, який починається на глибині 0,6 м від сучасної поверхні, зроблено рів завглибшки понад метр і завширшки понад два метри. Скельну породу склали у вигляді валу з внутрішньої сторони поселення, перекривши при цьому частину згаданої вище ями. Через певний час після спорудження нового рову, розташованого далі з напольного боку, цей було

засипано з використанням каміння, із якого був споруджений вал. Рів заповнили цим камінням та ґрунтом практично без культурних решток. На вирівняному місці спорудили нову будівлю, яка була спалена, вірогідно на заключному етапі існування поселення. Таким чином зафіксовано принаймні три етапи функціонування трипільського селища на цій ділянці: до спорудження рову-спорудження-після спорудження. Відібрані з усіх об'єктів зразки для датування відкривають можливість дослідити як загальну тривалість цих подій, так і кожної з них зокрема.

Під час дослідження власне рову вдалося знайти ділянки з слідами робіт по його спорудженню. Вірогідно трипільці при створенні рову використовували ударні знаряддя — молоти з каменю — від яких і лишилися тріщини у скельній породі.

Розкопи у центральній частині поселення також були закладені з метою вивчення стратиграфії у місці, де на магнітному плані було видно розташовані поруч спалені наземні будівлі (рис. 4). Їх рештки являли собою обпалені уламки глини, частина — і відбитками дерева на нижній стороні. Це свідчить про належність їх до горищних та/або міжповерхових перекриттів. Дослідження показали, що розташовані поруч будівлі були споруджені, вірогідно, у різний час. Відібрано зразки кісток для ізотопних аналізів, що надасть змогу отримати абсолютні дати та встановити мікрохронологію цієї ділянки поселення.

Варто згадати, що процес розкопок фіксували щодня за допомогою дрона. Це давало можливість робити якісні пошарові плани об'єктів. У випадку вивчення решток будівель роздруківки фотопланів використано для нанесення на фрагменти обмазки інформації про відбитки дерев'яних конструкцій. Таке їх використання дає можливість отримувати високоточні плани решток цих конструкцій.

Таким чином під час розкопок виконано усі поставлені завдання — від вивчення стратиграфії на різних ділянках до отримання зразків для датування.

2. Археологічна екскурсія в околицях с. Тринка

У передостанній день роботи експедиції проведено екскурсію навколо плато, на якому розташоване поселення трипільської культури. На початку оглянуте місце палеолітичної пам'ятки, позначене на краю плато давнім охоронним знаком. На схилі під скелями розташована пара гrotів(рис.5-6).

Фотографування скель на краю плато показало, що низка каменів являють собою утворення, які могли сприйматися давніми, як антропоморфні (рис. 7). Отож розташування в цьому місці поселення могло бути викликане не лише захищеністю цього місця природними рубежами, але і наявністю об'єкта, що його могли сприймати у якості сакрального. Це міркування потребуватиме досліджень культурного шару поблизу скель.

Плато огинає річка, яке тече по дну ущелини. На ній було облаштоване місце для флотації зразків ґрунту з розкопок із метою пошуків макроботанічних решток (рис.7-8). В давні часи ця річечка була основним джерелом води для мешканців поселення. Вірогідно, могли існувати колодязі на схилах плато, де помітні зволожені ділянки. Подібний колодязь є на схилі плато у 1 км від поселення — біля кошар. До води тут близько 2 м.

Скелі, що утворюють плато, складаються із залягань пісковика і вапняку (рис.7-8). У їх товщі є кремій, придатний для виготовлення дрібних знарядь — скребачок, різців, наконечників стріл, можливо невеликих пластин для вкладнів деяких знарядь. Таким чином давні поселення хоча б частково були забезпечені цією сировиною для виготовлення знарядь праці.

Похилі схили плато цілком придатні для випасання худоби — власне, так їх використовують і досі. Біля підніжжя плато виявлено сліди сучасного виготовлення вапна, територія засмічена сміттям, багато ям, з яких видобували вапняк для переробки.

3. Археологічна екскурсія на поселення трипільської культури біля с. Гординешть

У останній вихідний здійснено низку екскурсій по археологічним та природнім пам'яткам регіону. Серед відомих поселень трипільської культури — епонімна пам'ятка гординештського типу пам'яток трипільської культури біля с. Гординешть Єдинецького району(рис. 9). На цій пам'ятці у минулі роки проводили дослідження міжнародні експедиції.

Давнє поселення розташоване на плато, менше за площею за те, на якому є поселення біля с. Тринка, а схили його значно крутіші. Біля плато можна побачити сліди сучасного виробництва будівельного вапна місцевими жителями (рис.10).

Поверхня плато вкрита ямами від викорчуваних дерев, якими це місце було засаджене свого часу. Ця ями значно пошкодили культурний шар(рис.11). Помітні сліди кількох розкопів. Один із них перетнув досить добре помітний рів, що захищав поселення з напольного боку (рис.11). Судячи з кількості каміння поруч, він також був хоча б частково вибитий у камені. Ще два розкопи на місці спалених будівель трипільської культури помітні далі на плато.

Топографія поселення Гординешть типова для розміщення пам'яток заключного етапу існування трипільської культури у цьому регіоні(рис.12). Аналогічні по топографії пам'ятки відомі і в Україні. Зокрема., це поселення в урочищі Лиса Гора біля с. Жванець у Хмельницькій області. Раніше вважалося, що трипільці стали селитися у подібних місцях лише на фінальному етапі Трипілля проте знахідка поселення біля Тринки вказує, що це почалося дещо раніше, на етапі СІ.

4. Археологічна екскурсія на поселення трипільської культури біля с. Стольнічень

Поселення трипільської культури біля с. Стольнічень розташоване на підвіщеному мису, утвореному річкою та струмками(рис.13). Свого часу на ньому проводилися дослідження під керівництвом С. Церни: міжнародною експедицією складено план за допомогою магнітної зйомки, досліджено низку об'єктів, в тому числі рештки будівель, гончарний горн, яму та інші (рис.13-14).

Поселення мало майже ідеальне планування по колу і займало близько 30 га. Його укріплення, що охоплювали всю територію, включали кілька рядів палісадів. Це одне з найбільших серед відомих поселень трипільської культури на території Молдови. Найближчим аналогом до Стольнічень по плануванню є поселення Петрень, теж розташоване на території Молдови.

5. Археологічна екскурсія в околиці с. Старі Каракушани

Біля с. Старі Каракушани, окрім відомого поселення трипільської культури, розташовані два озера природнього походження. Обидва з одного боку оточені пагорбами із виходами каміння та скель (рис. 15). Найбільше з них з трьох боків має схили, частково зайняті городами та полями (рис.15). На одному з них і знаходиться поселення трипільської культури. На другому озері в центрі є острів, зарослий очеретом так само, як і береги цього озера.

Озера привернули увагу з тієї причини, що для відтворення природних умов існування трипільського часу ідеальним є вивчення донних відкладів з подібних природних водойм. Для цього застосовують буріння. Вже після завершення експедиції на ці озера прибула група фахівців з Німеччини, оснащена необхідним обладнанням та плавзасобами (рис.16).

6. Скельна фортеця у с. Коржеуць

На околиці с. Коржеуць розташована цікава пам'ятка, яка, можливо, свого часу використовувалася в якості укріплень (рис.17-19). Сучасна назва урочища - Stânca Țiglău - "Скеля Сіглау", відомого також як "Редута" підтверджує це припущення. Огляд скель, які є популярним місцем відпочинку місцевих мешканців показав, що тут є низка слідів вірогідно давньої діяльності людини.

Так, на самих скелях у різних місцях помітні пази, вирубані для кріплення дерев'яних конструкцій (рис.18-19). Вони мають прямокутну та округлу форму і різні розміри. В одному з місць на скелі добре помітні сліди від розведення великого вогнища. Місцями можна побачити сліди обробки скелі у вигляді тріщин, які утворюються на камені внаслідок дії важких ударних знарядь.

Між селом та скелями добре помітна виборка, яка утворює рів довжиною у кілька десятків метрів, який відділяє описану вище скелю від плато(рис. 19). З протилежного боку скелі обриваються у глибоку долину. Таким чином утворюється місце, укріплене природними та штучними рубежами. Можливо, тут була фортеця, подібна до такої відомої пам'ятки, як Тустань.

Об'єкт на околиці с. Коржеуць заслуговує на дослідження та збереження.

ВИСНОВКИ

Під час роботи в археологічній експедиції у Молдові вдалося ознайомитися з низкою археологічних пам'яток, переважно трипільської культури. Останні досліджувалися міжнародними експедиціями за учатю археологів з Молдови, Польщі, Німеччини. Завдяки цій співпраці було отримано чимало нової та якісної інформації про Трипілля в Молдові.

Зокрема, було зроблено чудові плани поселень, складені на підставі магнітної зйомки. Подальші розкопки велися на підставі цих планів. Завдяки цьому досліджено об'єкти, виявлені вперше (гончарні горни, дороги тощо), а також такі, що мають ключове значення для вивчення мікрохронології та структури поселень. Заплановано і частково виконано масштабну програму по ізотопному датуванню трипільських пам'яток на території Молдови.

Зазначеними дослідженнями фактично покладено початок новому етапу по вивченню великих (за місцевими мірками) поселень (Стольнічень, Тринка) сучасних поселенням-гігантам Трипілля, відомим на схід від Дністра. Ці дослідження є важливим внеском у вивчення пов'язаної із цим проблематики.

Таким чином знайомство як з процесом розкопок у Тринці, так і відвідування інших пам'яток сприяло поглибленому вивченню результатів згаданих досліджень — не лише через публікації, але і на місцевості. В умовах війни це єдина можливість роботи в полі, тому у заключних рядках хочу подякувати господарям, які запросили до експедиції і висловити надію на продовження співпраці у цьому напрямку.

ІЛЮСТРАЦІЇ
ДО ЗВІТУ
ПРО РОБОТУ
В АРХЕОЛОГІЧНІЙ ЕКСПЕДИЦІЇ
У РЕСПУБЛІЦІ МОЛДОВА
2023 РОКУ

Fieldworks

16.10.2023

Interdisciplinary Fieldwork 2023 in Moldova - A Great Success

Fig. 1 Aerial view of the Trinca plateau in 2022 (Photo: Robert Hofmann).

Between July 15th and September 15th, the CRC 1266 (sub-projects → D1, → F2, → F3 and → G2) conducted extensive fieldwork in Trinca, Moldova (Edineț district) and the surrounding areas. The research aims to answer the question why settlements in this region were ten times smaller than the contemporaneous mega-settlements of central Ukraine. Our team worked in cooperation with our Moldovan cooperation partner Ghenadie Sîrbu (Chișinău University) and other Moldovan colleagues (Sergiu Heghea, Vitalie Burlacu) with the assistance of our Ukrainian colleague and cooperation partner Mihailo Videiko (→ Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University).

Calendar						
« December 2023 »						
Mo	Tu	We	Th	Fr	Sa	Su
27	28	29	30	1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Dec 04, 2023 04:15 PM —
Olshausenstr. 40, R. 13
(lecture hall)

→ Biweekly Colloquia:
"Time in Three
Dimensions"

Dec 07, 2023 04:00 PM —
Audimax

→ Annual General
Meeting

Dec 11, 2023 06:30 PM —
Johanna-Mestorf-Str. 4, Room
28, Johanna-Mestorf-Hörsaal

→ Archaeological
Colloquia

→ All events

Find us on:

Акти
Перей

Рис. 1. Молдова-2023: Повідомлення про дослідження у Молдові 2023 року на сайті Кільського університету

Рис. 2. Молдова-2023: Супутниковий знімок плато, на якому розташовані археологічні пам'ятки біля с. Тринка. Блакитним позначені місця стоянок доби палеоліту.

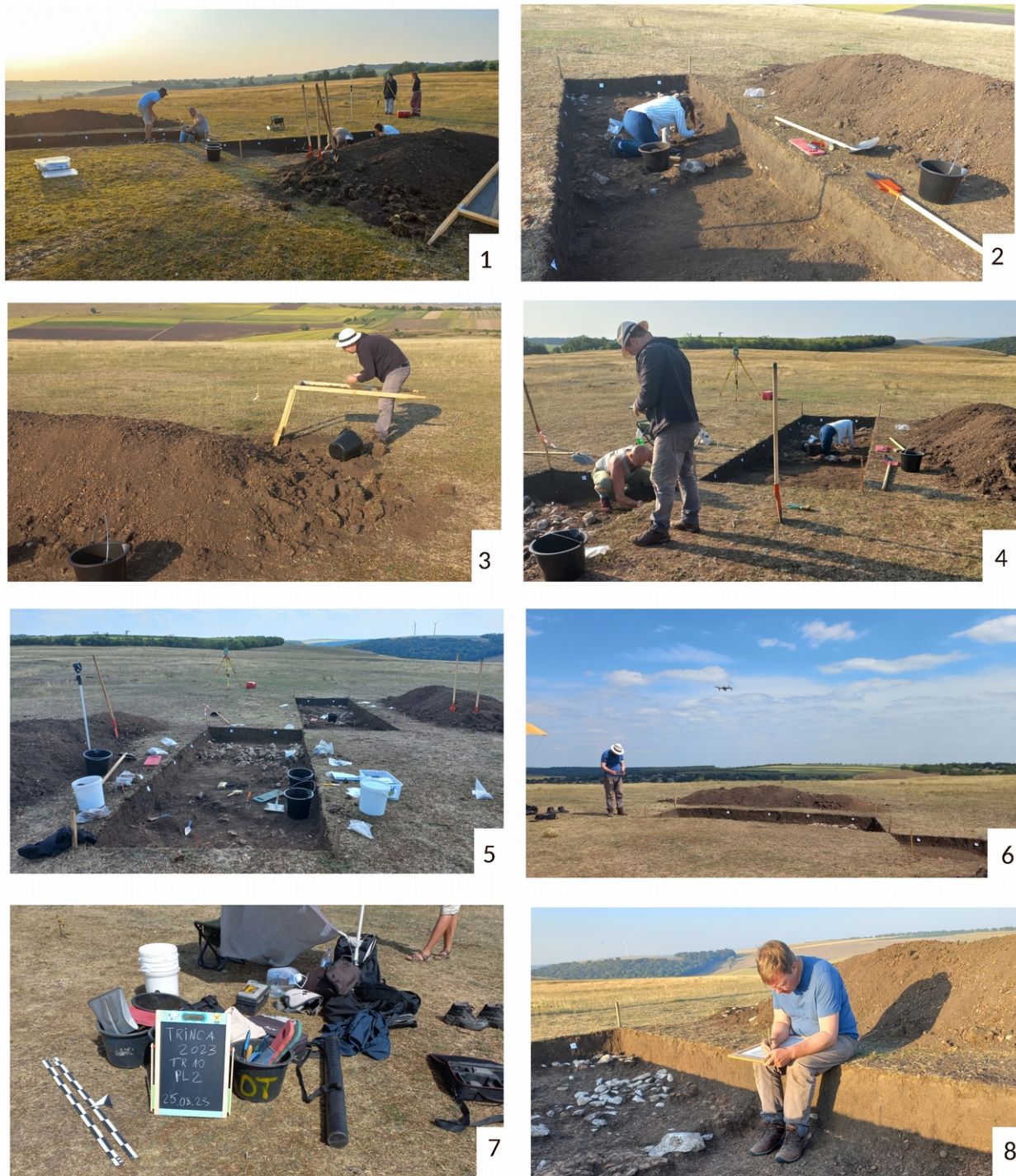

Рис. 3. Молдова-2023: Археологічні дослідження на поселенні трипільської культури біля с. Тринка

Рис. 4. Молдова-2023: Археологічні дослідження на поселенні трипільської культури біля с. Тринка

Рис. 5. Молдова-2023: Археологічні дослідження на поселенні трипільської культури біля с. Тринка

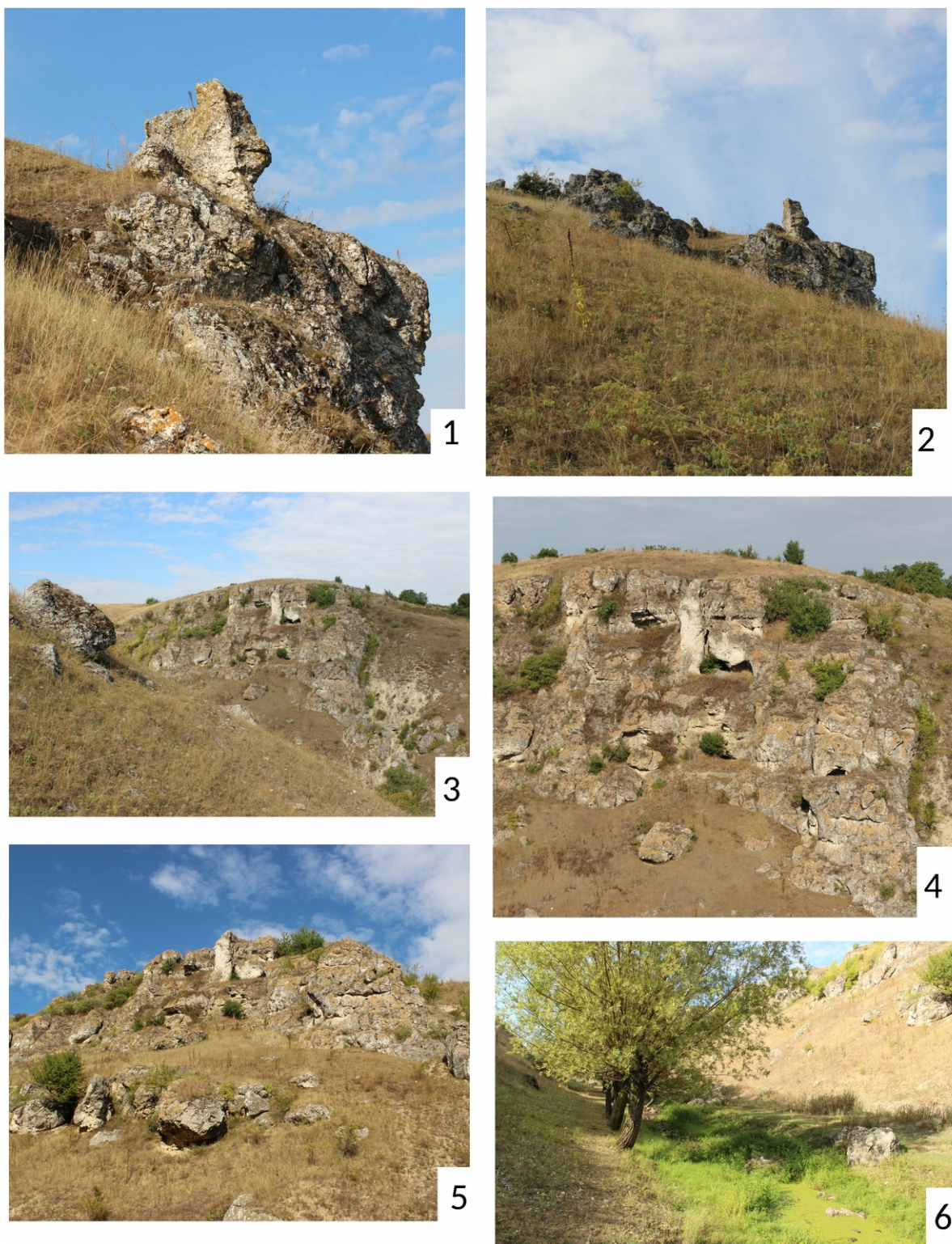

Рис. 6. Молдова-2023: Експедиція навколо плато, на якому розташоване поселення трипільської культури біля с. Тринка

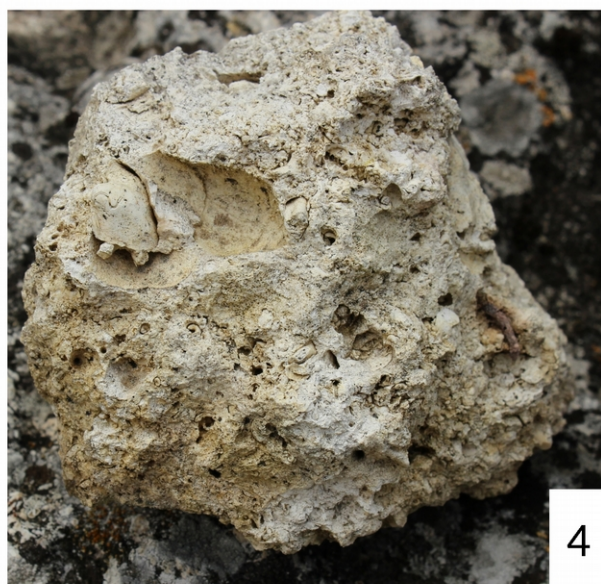

Рис. 7. Молдова-2023: Експедиція навколо плато, на якому розташоване поселення трипільської культури біля с. Тринка

Рис. 8. Молдова-2023: Експедиція навколо плато, на якому розташоване поселення трипільської культури біля с. Тринка

Рис. 9. Молдова-2023: Супутниковий знімок місця розташування поселення трипільської культури біля с. Гординешть (позначене стрілкою).

Рис. 10. Молдова-2023: Експедиція на поселення трипільської культури біля с. Гординешть: сучасні печі для виготовлення вапна

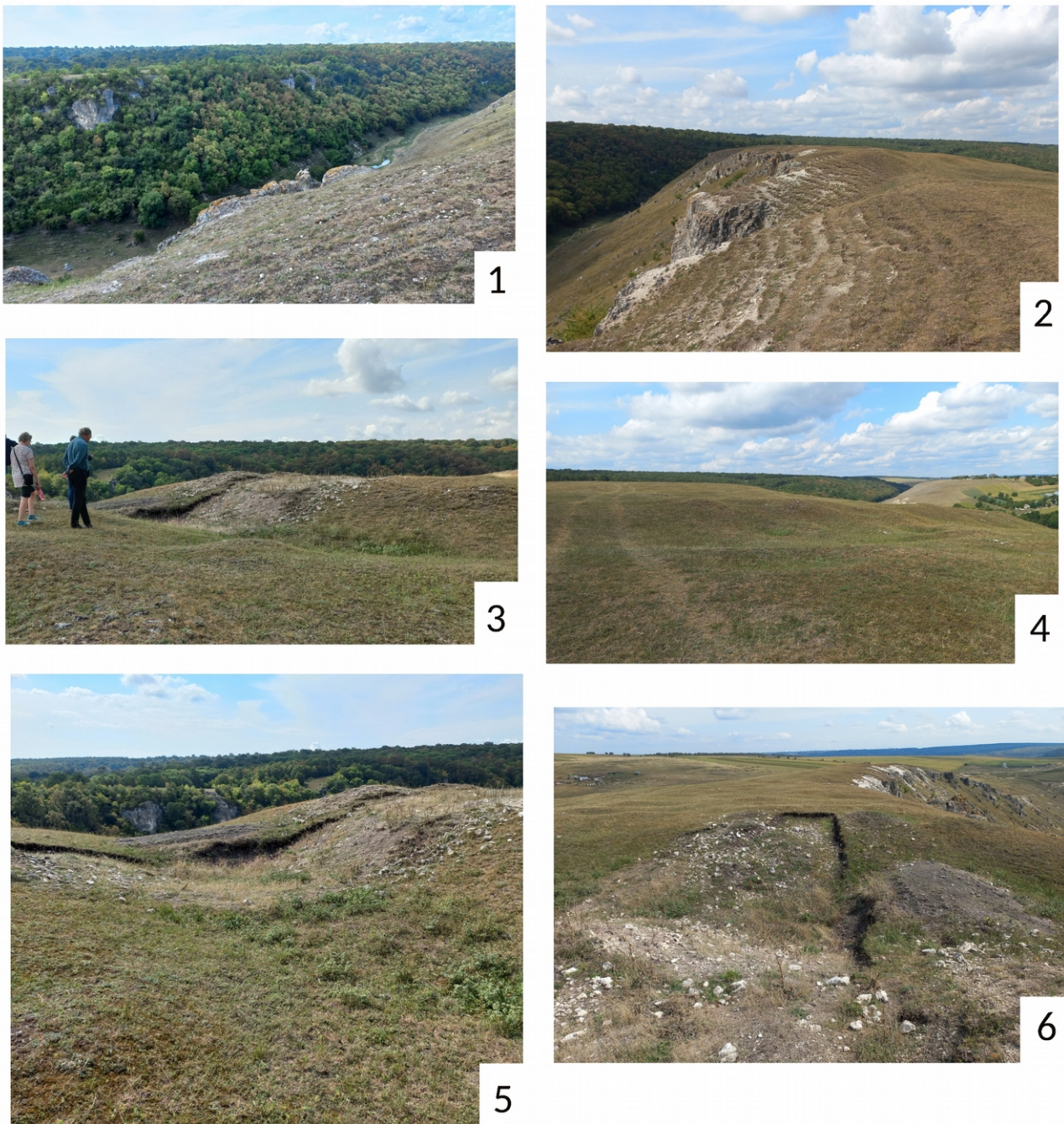

Рис. 11. Молдова-2023: Експедиція на поселення трипільської культури біля с. Гординешть: вид на схили та місце розташування оборонного рову

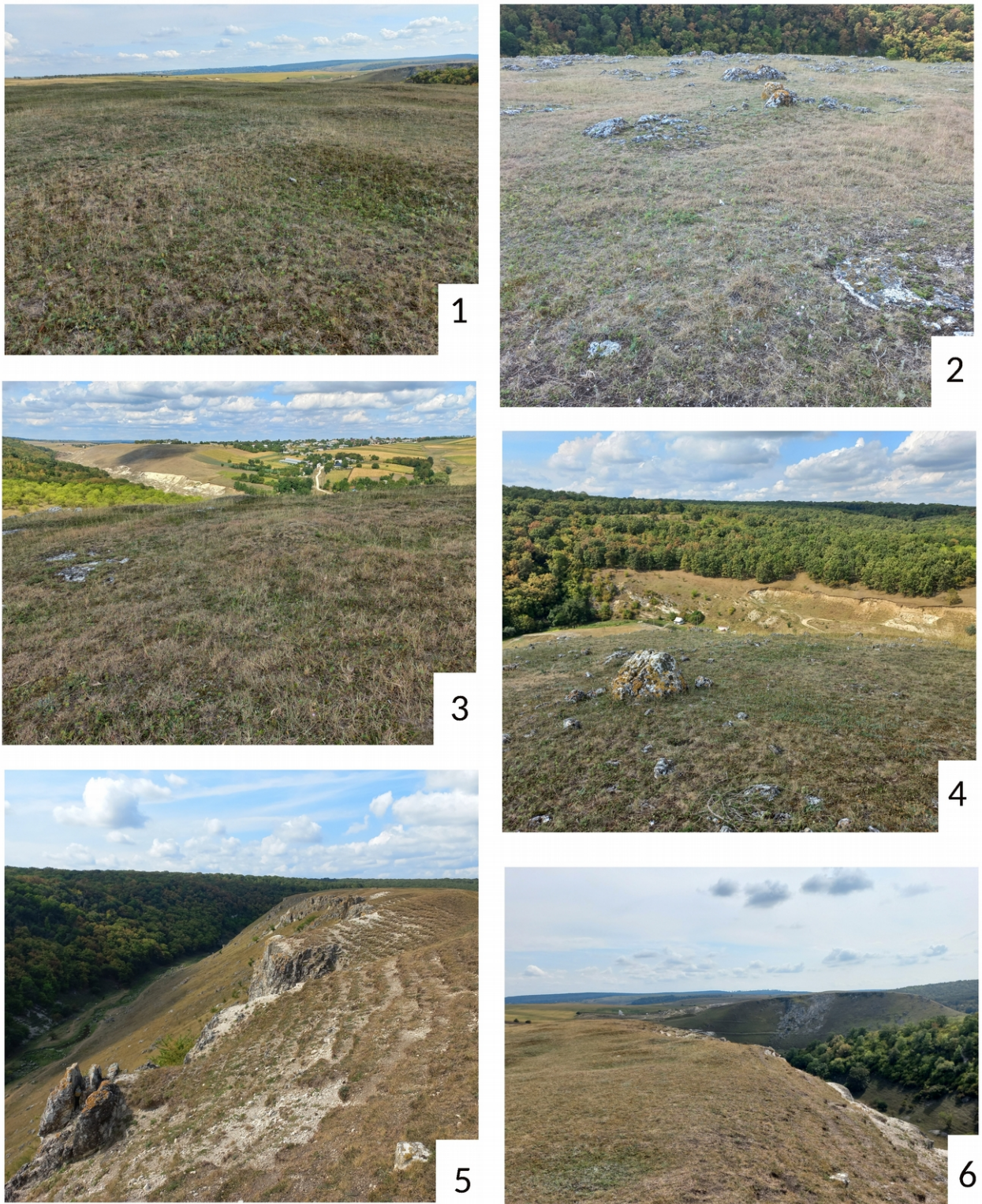

Рис. 12. Молдова-2023: Експедиція на поселення трипільської культури біля с. Гординешть: вид на місце розташування поселення та схили плато

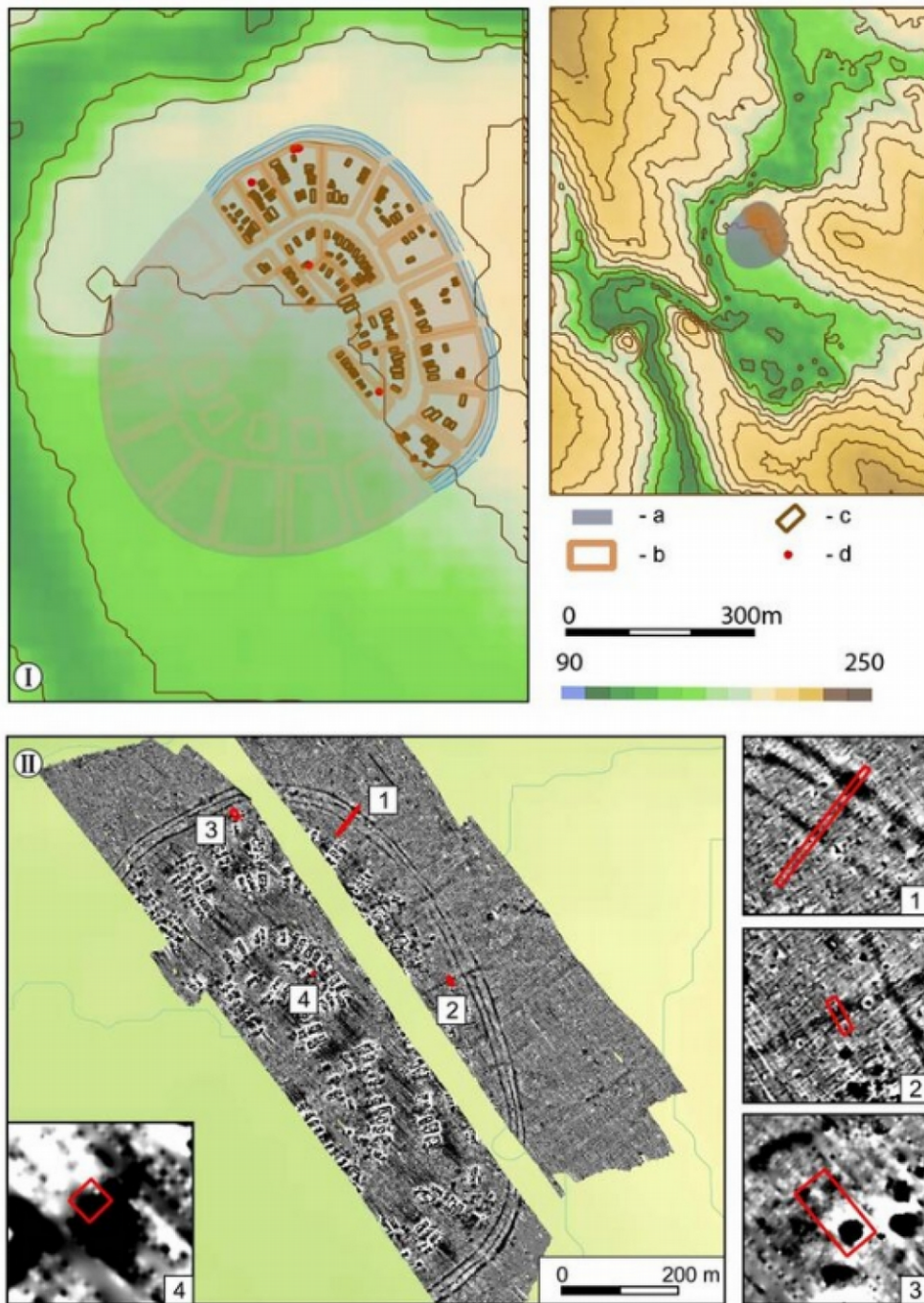

Рис. 13. Молдова-2023: Поселення Стольнічень, його розташування та планування за відомостями магнітної зйомки (за: Церна та ін., 2021)

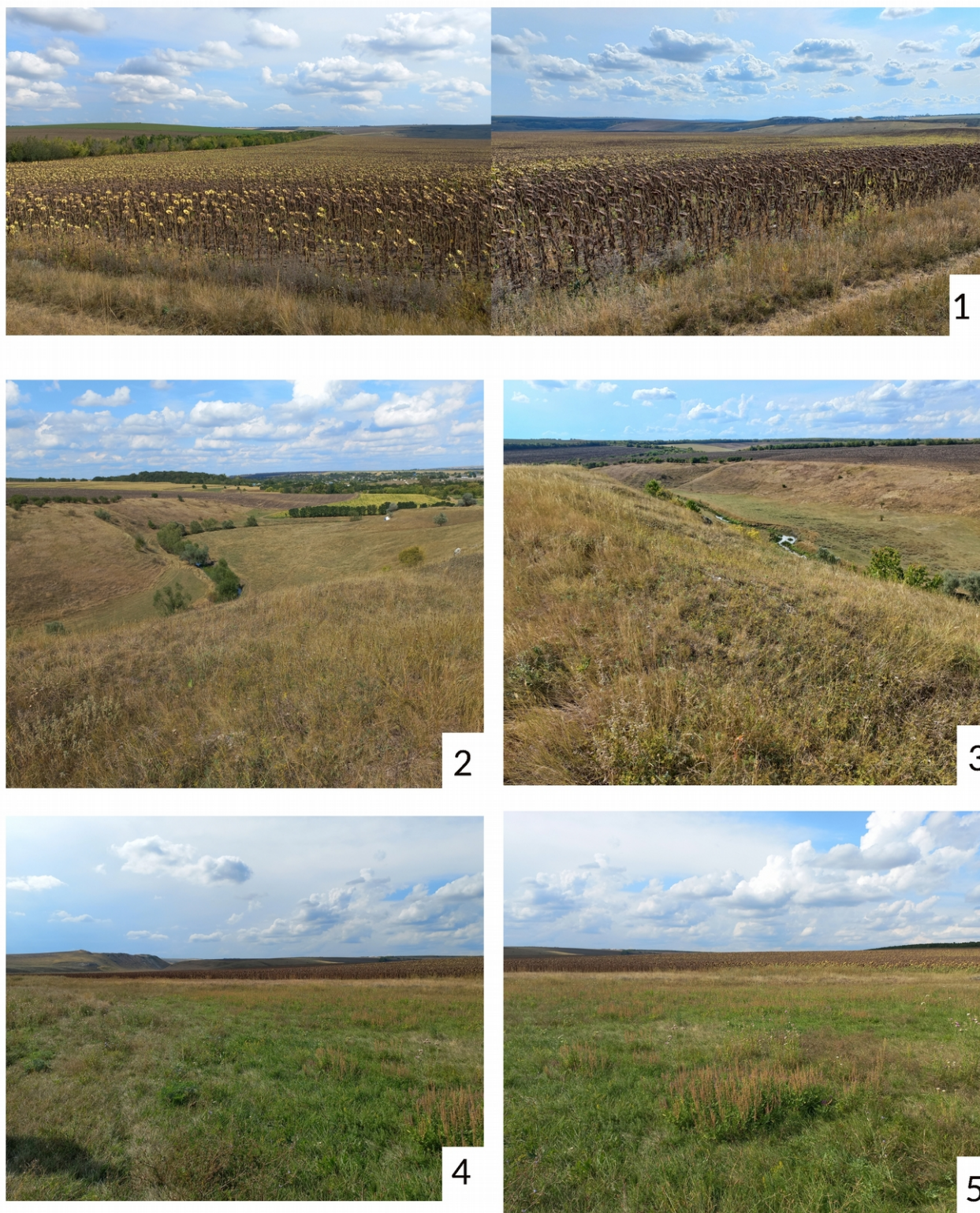

Рис. 14. Молдова-2023: Поселення Стольнічень, вид на місце розташування та околиці з різних сторін

Рис. 15. Молдова-2023: Природні озера біля села Старі Каракушани

Fig. 5 On the lake: The drilling is carried out floating on a raft and with the Useringer drill (Photo: Sara Krubeck).

Fig. 6 The drilled cores consisting of many different coloured layers are promising for the reconstruction of vegetation, settlement and climate history (Photo: Wiebke Kirieis).

sfb1266.uni-kiel.de/en/news/fieldworks

Рис. 16. Молдова-2023: Буріння донних відкладень на природних озерах біля села Старі Каракушани у вересні 2023 року

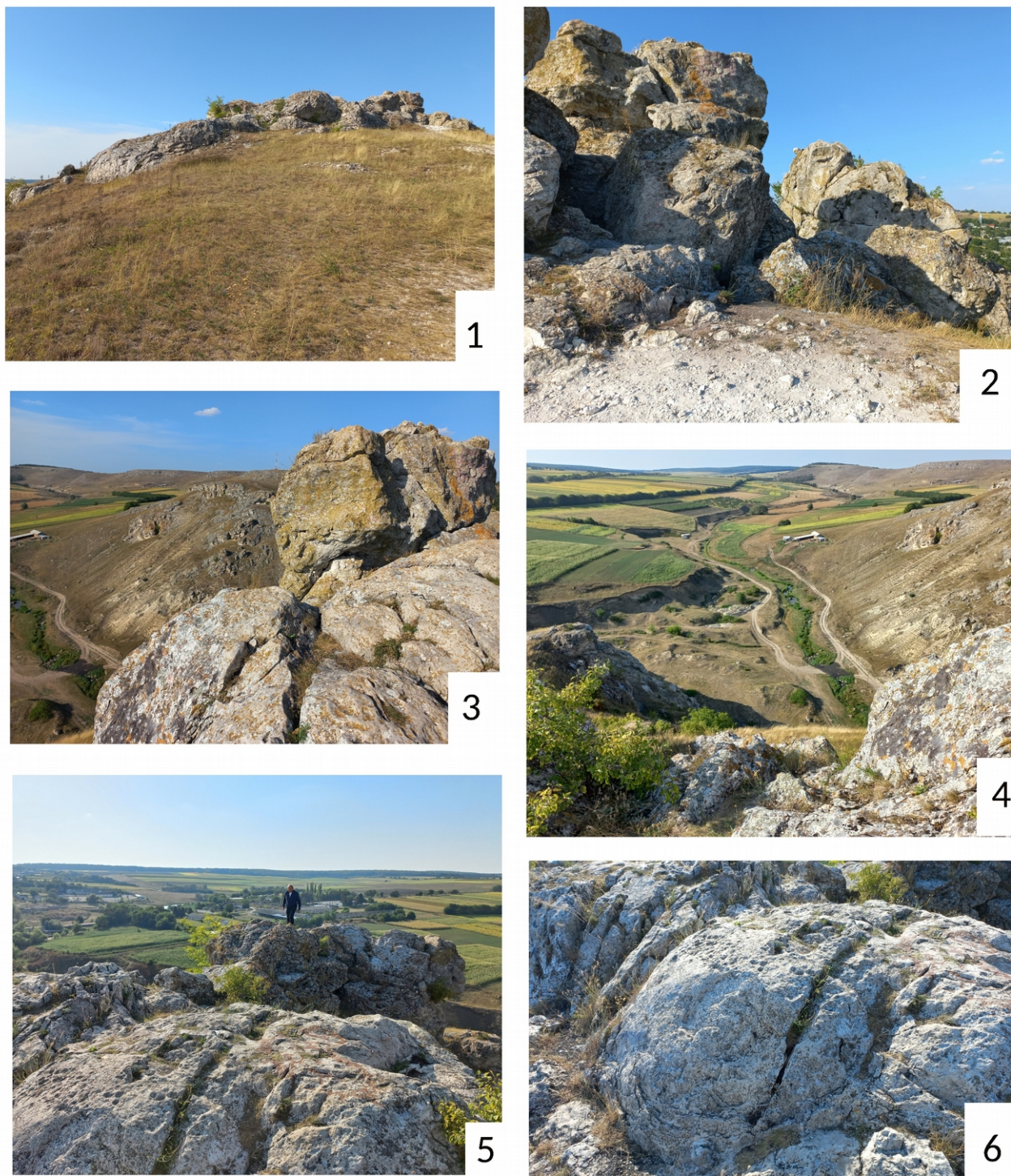

Рис. 17. Молдова-2023: Скельний масив на околиці с. Коржеуць

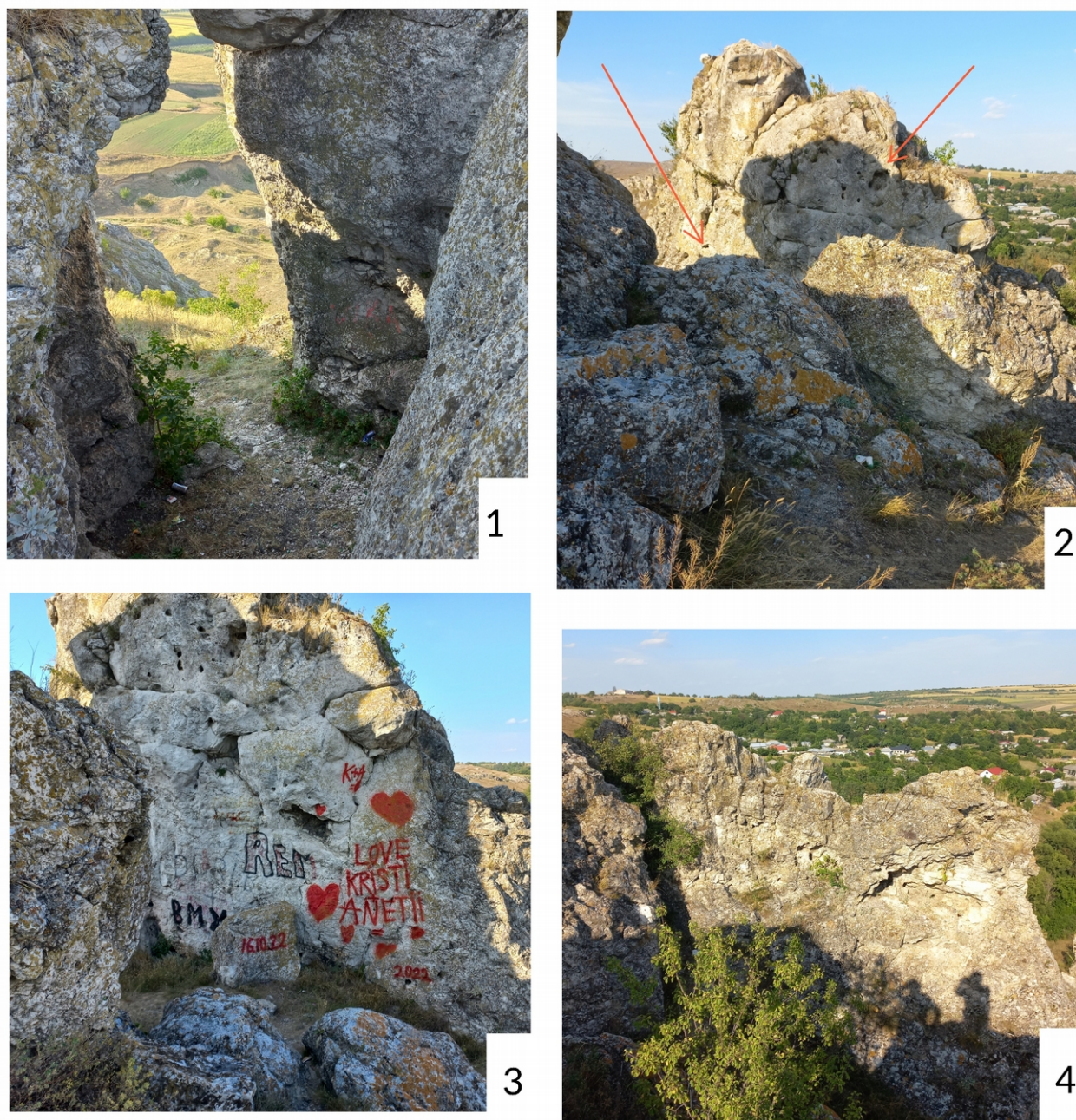

Рис. 18. Молдова-2023: Скельний масив на околиці с. Коржеуць, стрілками показані місця вирубаних у скелі пазів для дерев'яних конструкцій

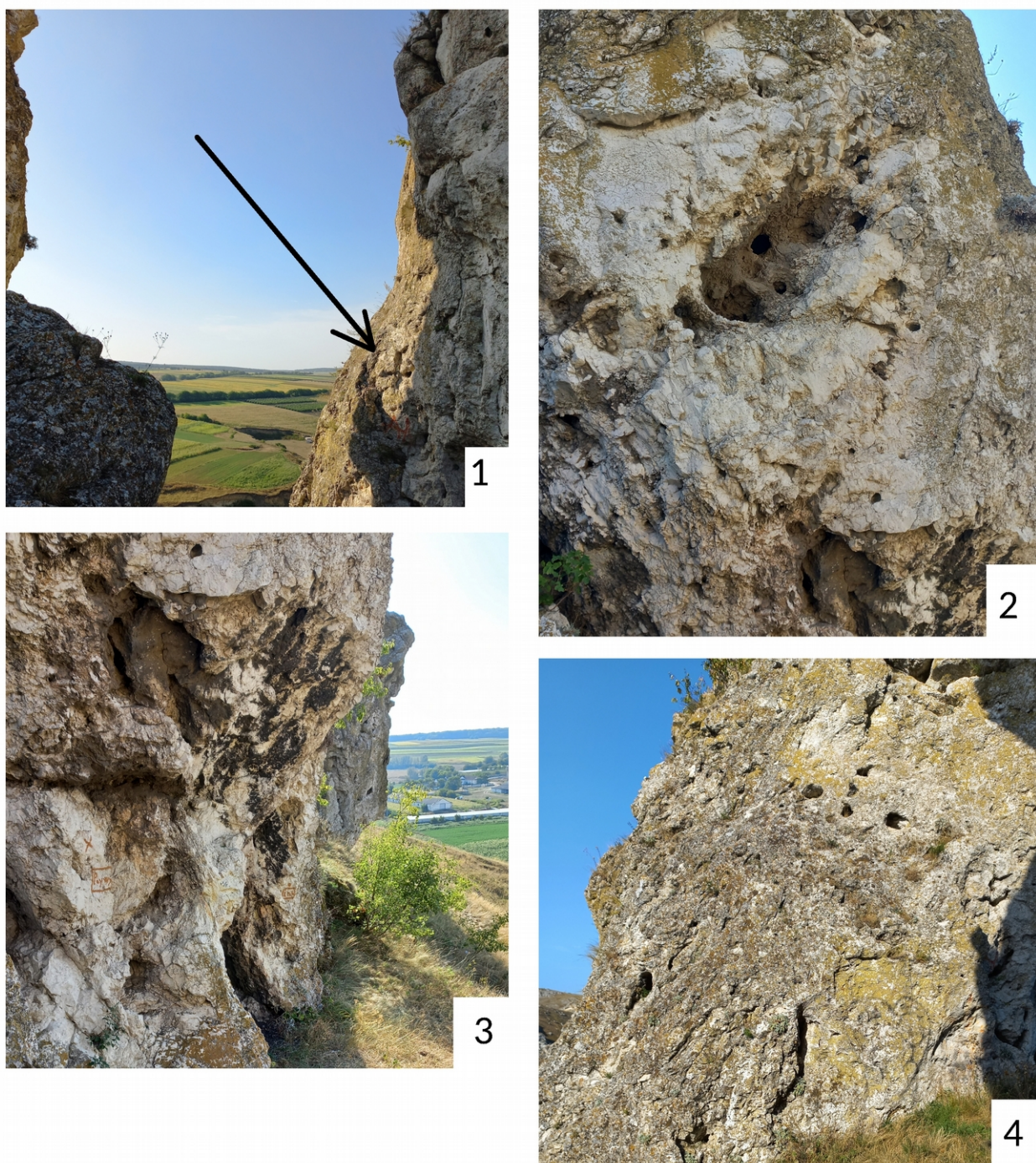

Рис. 18. Молдова-2023: Скельний масив на околиці с. Коржеуць, місця пазів під дерев'яні конструкції (1,2,4) та сліди вогню (3) на скелях

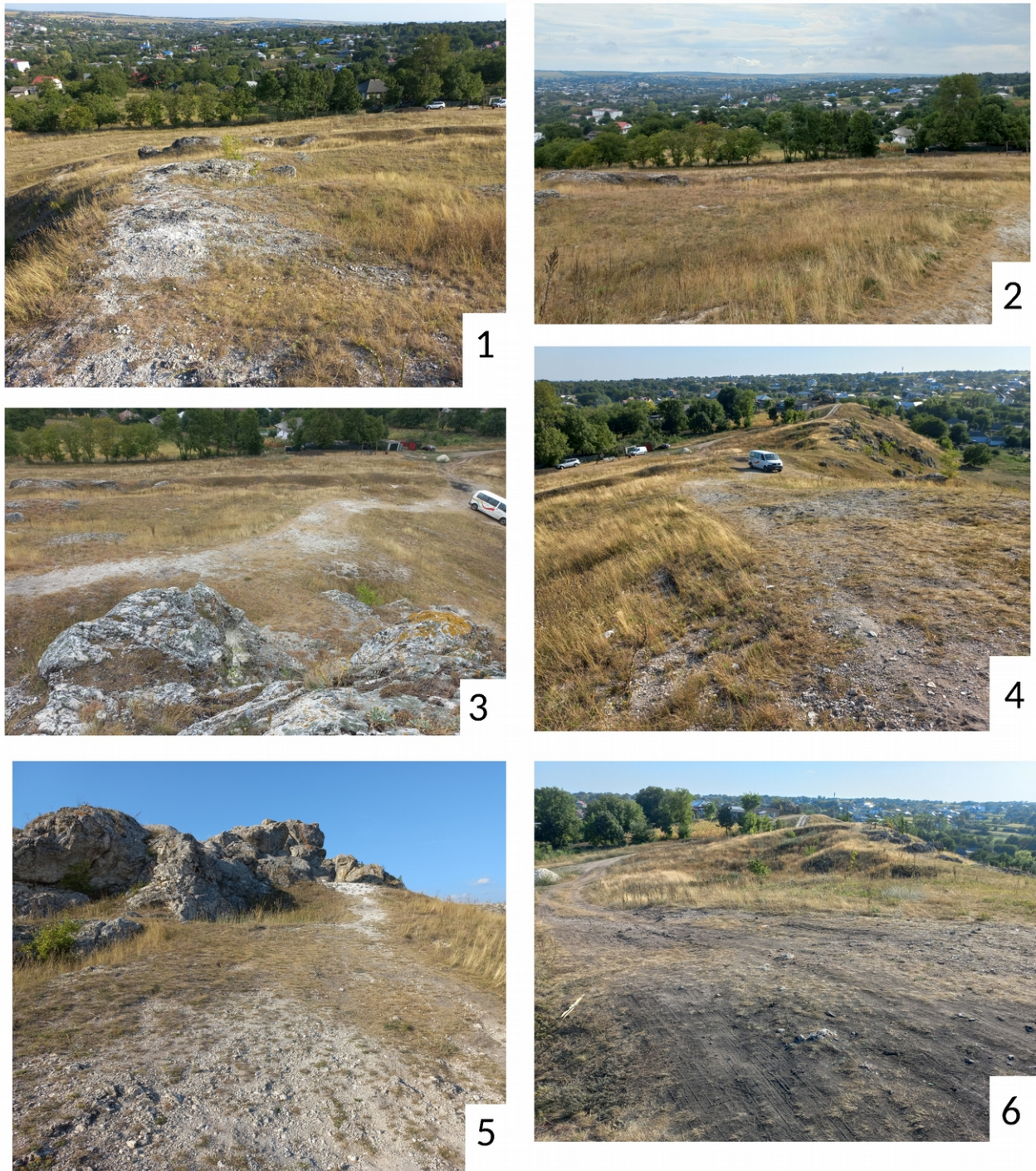

Рис. 19. Молдова-2023: Скельний масив на околиці с. Коржеуць, види на оборонний рів(1-4), скелі та околиці (5-6).

Рис. 19. Молдова-2023: база археологічної експедиції у с. Тринка (1-2), вулиці села (3-4) та його загальний вигляд з плато, на якому розташоване поселення (5).